

Sygn. akt III Ca 1226/14

POSTANOWIENIE

Dnia 10 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Leszek Dąbek

Sędziowie: SO Andrzej Dyrda (spr.)

SR (del.) Maryla Majewska - Lewandowska

Protokolant Aldona Kocięcka

po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2014 r. na rozprawie sprawy

z wniosku P. C. i Z. K.

z udziałem (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., G. K., J. C., M. C. (1), G. S., A. S., P. S., Banku (...) Spółki Akcyjnej w W., (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W., D. S., M. S., D. W., M. C. (2), I. N., E. W. (1), G. H., M. P. i E. W. (2)

o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po U. S.

na skutek apelacji uczestnika postępowania (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju

z dnia 25 marca 2014 r., sygn. akt I Ns 467/13

postanawia:

oddalić apelację.

SSR (del.) Maryla Majewska - Lewandowska SSO Leszek Dąbek SSO Andrzej Dyrda

UZASADNIENIE

Małoletni P. C. i Z. K. działający przez swoją matkę J. C. oraz ojca Z. G. K. wnioskiem z dnia 22 kwietnia 2013r. domagali się przywrócenia terminu do złożenia przez nich oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich babci U. S. zmarłej 5 kwietnia 2012r. W uzasadnieniu wskazali, iż sprawa dotycząca udzielenia zezwolenia na odrzucenie spadku przed sądem rodzinnym nie zakończyła się w terminie sześciu miesięcy, wobec czego notariusz udzielił porady matce małoletnich, by zwróciła się do sądu z niniejszym wnioskiem.

Uczestniczka postępowania (...) Sp. z o.o. w S. wniosła o oddalenie wniosku i zasądzenie od wnioskodawców solidarnie na jej rzecz kosztów postępowania podnosząc, że w sprawie nie zachodzą podstawy do zastosowania art. 1019 k.c. Zarzuciła też, że w jej ocenie wnioski zmierzają do pokrzywdzenia uczestniczki, jako wierzyciela spadkowego.

Uczestnik postępowania Bank (...) SA w W. wniósł o oddalenie wniosku wobec tego, iż termin dla małoletnich dla złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku określony art. 1014 § 1 k.c. minął.

Uczestnik postępowania (...) Bank (...) SA we W. wniósł o oddalenie wniosku zarzucając, że postępowanie w przed sądem rodzinnym w przedmiocie wyrażenia zgody na działanie w imieniu małoletniego dziecka nie wstrzymuje biegu terminu do przyjęcia lub odrzucenia spadku.

Wezwani do udziału w sprawie w charakterze uczestników postępowania postanowieniem Sądu z dnia 13 lutego 2014r. M. C. (2), G. S., I. N., A. S., D. S., M. S., E. W. (1), E. W. (2), D. W., G. H., P. S. i M. P. nie ustosunkowali się do żądania wniosku.

Sąd Rejonowy w Jastrzębiu Zdroju postanowieniem z dnia 25 marca 2014r. zatwierdził oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku przez P. C. i Z. K. po spadkodawczyni U. S. z domu F. zmarłej 5 kwietnia 2012r. w J., ostatnio stale zamieszkałej w J. oraz odrzucił wniosek o uzasadnienie z dnia 17 lutego 2014r. a także ustalił, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

Orzeczenie to poprzedził ustaleniem, że spadkodawczyni U. S. ostatnio stale zamieszkała w J. zmarła 5 kwietnia 2012r. jako wdowa.

Spadkodawczyni była tylko raz mężatką. Z jej związku małżeńskiego pochodzi siedmioro dzieci: J. C., G. S., A. S., E. W. (1), G. H., P. S. i M. P.. Spadkodawczyni posiadała również jedno dziecko pozamałżeńskie – I. N.. Spadkodawczyni nie miała dzieci przysposobionych. Nie zostawiła testamentu.

24 maja 2012r. matka małoletnich wnioskodawców P. C. i Z. K. J. C. złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni w formie aktu notarialnego.

Podobne oświadczenia złożyła część pozostałych osób należących do kręgu spadkobierców ustawowych po spadkodawczyni.

24 maja 2012r. J. C. złożyła wniosek do Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju Wydział III Rodzinny o zezwolenie na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnuków spadkodawczyni a jej dzieci - P. C. i Z. K..

Postanowieniem z dnia 04 marca 2013r. Sąd Rejonowy w Jastrzębiu-Zdroju w sprawie sygn. III Nsm 339/12 zezwolił J. C. na dokonanie czynności prawnej w imieniu małoletnich P. C. i Z. K. polegającej na odrzuceniu spadku po zmarłej dnia 5 kwietnia 2012r. U. S. – babce małoletnich. Postanowienie to uprawomocniło się z dniem 26 marca 2013r.

Złożony przez J. C. wniosek z dnia 7 marca 2013r. o doręczenie jej odpisu tego orzeczenia ze stwierdzeniem jego prawomocności nie został rozpoznany.

W dniu 17 kwietnia 2013r. J. C. złożyła w imieniu swych małoletnich dzieci P. C. i Z. K. oświadczenie w formie aktu notarialnego o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni.

Na rozprawie w dniu 25 marca 2014r. J. C. w imieniu małoletnich wnioskodawców oświadczyła, iż uchyła się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich babci U. S. i spadek ten w ich imieniu odrzuciła.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Rejonowy, w sposób szczegółowy analizując osoby powołane do dziedziczenia po zmarłej U. S., oraz wskazując, że są nimi osoby małoletnie, Sąd wskazał, że do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku znajduje zastosowanie art. 101 § 3 k.r.o. Do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni U. S. przez małoletnich wnioskodawców wymagane było zezwolenie sądu opiekuńczego.

W dalszej części Sąd ten wskazał, że zgoda sądu opiekuńczego wymagana treścią art. 101 § 3 k.r.o. nie jest zgodą osoby trzeciej w rozumieniu art. 63 k.c. Wyłącza to zastosowanie art. 63 k.c. do tych czynności prawnych, do dokonania których z mocy przepisów szczególnych wymagane jest zezwolenie sądu, czy też innego organu państwa. W takich

przypadkach brak wymaganej zgody podlega ocenie na podstawie art. 58 k.c., a zatem, zgoda sądu opiekuńczego nie może zostać wyrażona następczo i nie ma mocy wstecznej od daty jej wyrażenia.

Mając na względzie powyższe, Sąd uznał, że jakiegokolwiek oświadczenia przedstawiciele małoletnich wnioskodawców złożone przed uprawomocnieniem się postanowienia Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju z dnia 04 marca 2013r., sygn. III Nsm 339/12, którym sąd ten jako sąd opiekuńczy zezwolił J. C. na dokonanie czynności prawnej w imieniu małoletnich P. C. i Z. K. polegającej na odrzuceniu spadku po zmarłej dnia 05 kwietnia 2012r. U. S. – babce małoletnich, byłyby bezwzględnie nieważne w rozumieniu art. 58 k.c.

W dalszej części Sąd wskazał, że termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku określony w art. 1015 § 1 k.c., jest terminem zawitym (prekluzyjnym). Oznacza to, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa podmiotowego, a oświadczenie złożone po upływie terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. W tej sytuacji Sąd uznał, że regulacja z art. 1015 § 1 k.c. w zw. z art. 98 § 1 k.c. w sposób jednoznaczny wyklucza możliwość skutecznego złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po upływie określonego w tym przepisie terminu. Oznacza to, iż termin ten upływa niezależnie od tego, czy osoba uprawniona do jego złożenia miała faktyczną i prawną możliwość skutecznego złożenia tego oświadczenia.

Sąd nadto wskazał, że ustawa wymaga, aby to w tym terminie złożone zostało oświadczenie zainteresowanego spadkobiercy, a nie wniosek o udzielenie zezwolenia na jego złożenie. Stąd też w przypadku małoletniego nie można uznać, że termin ten został zachowany, gdy przed jego upływem rodzice wystąpili do sądu o udzielenie im zezwolenia, o którym mowa w art. 101 § 3 k.r.o. Z art. 1015 § 1 k.c. w zw. z art. 98 § 1 k.r.o. wynika jednoznacznie, że rodzice powinni w imieniu małoletnich złożyć oświadczenie o odrzuceniu przez niego spadku przed upływem sześciu miesięcy, od dowiedzenia się przez nich o tytule powołania go do spadku.

Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie od chwili złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni przez matkę małoletnich wnioskodawców J. C. w dniu 24 maja 2012r. do uprawomocnienia się postanowienia sądu opiekuńczego w przedmiocie udzielenia jej zezwolenia na złożenie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku, co miało miejsce 26 marca 2013r., upłynął okres 10 miesięcy. Tym samym uczestniczka ta nie miała możliwości faktycznych ani prawnych złożenia w terminie oświadczenia określonego o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnioskodawców.

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku jest nieodwołalne (art. 1018 § 2 k.c.), natomiast bezskuteczny upływ terminu do złożenia oświadczenia spadkowego powoduje, wygaśnięcie uprawnienia kształtującego do jego złożenia.

Sąd wskazał jednak, że surowość tej zasady łagodzi konstrukcja przewidziana w art. 1019 k.c. zgodnie z którą, spadkobierca, który złożył oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku pod wpływem błędu bądź groźby, lub z tego powodu nie złożył takiego oświadczenia może uchylić się od skutków prawnych tego oświadczenia przed sądem, przy czym powinien on jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca. Uchylenie się wymaga zatwierdzenia przez sąd, podlega ono zatem jego merytorycznej kontroli, która jest prowadzona na rozprawie (art. 690 § 1 k.p.c.) i obejmuje badanie, czy spełnione zostały przesłanki uchylenia się, w szczególności wystąpienie błędu lub groźby, okoliczności powstania tych wad oraz zachowania terminu uchylenia się określonego w art. 88 § 2 k.c. Sąd wskazał, że zakresem tego unormowania nie jest objęta sytuacja, gdy spadkobierca z przyczyn obiektywnych nie składa oświadczenia w terminie na skutek np. braku uzyskania we właściwym czasie prawomocnego postanowienia sądu opiekuńczego co do zezwolenia na złożenie tego oświadczenia.

Sąd uznał, że w niniejszej sprawie niezachowanie terminu do złożenia oświadczenia spadkowego na skutek uzyskania zgody sądu opiekuńczego dla złożenia przez małoletniego oświadczenia w przedmiocie spadku po upływie sześciomiesięcznego terminu przewidzianego w art. 1015 § 2 k.c. nie jest błędem w rozumieniu art. 1019 k.c., gdyż nie jest to błąd co do treści czynności prawnej.

W ocenie Sądu jednakże bezskuteczny upływ terminu z art. 1015 k.c. nie wyklucza złożenia skutecznego wniosku o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po

spadkodawcy. Sąd wskazał, że wykładnia przepisów prawa spadkowego, chroniących małoletnich spadkodawców w przypadku nie złożenia oświadczenia spadkowego w terminie oraz treści art. 1019 k.c. i 1015 k.c. prowadzi do wniosku, że występują tutaj luka w prawie. Obowiązujące przepisy nie normują bowiem przypadku, o jaki chodzi w sprawie, czyli braku oświadczenia z przyczyn niezależnych od spadkobiercy a sytuacja ta nie jest prawnie obojętna. W ocenie tego Sądu, do tego przypadku należy zastosować przepis, którego hipoteza dotyczy podobnego stanu faktycznego przy takiej samej ratio legis. Przepisem takim jest art. 1019 § 2, który należy zastosować w drodze analogii, gdyż analogia legis jest bowiem uznanym sposobem wypełniania luk w prawie.

Sąd uznał, że dla uniknięcia dziedziczenia na podstawie art. 1015 § 2 k.c. złożenie oświadczenia spadkowego wymaga jednoczesnego uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia w terminie a następnie zatwierdzenia sądu, podobnie jak zatwierdzenia takowego wymaga uchylenie się od skutków nie złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku pod wpływem błędu lub groźby. Stąd też w drodze analogii legis koniecznym jest sięgnięcie do hipotezy art. 1019 k.c.

Zastosowanie per analogiam art. 1019 k.c. w sytuacji np. upływu terminu do złożenia oświadczeń spadkowych z powodów leżących po stronie wymiaru sprawiedliwości jest w ocenie Sądu najbezpieczniejszym dla pewności obrotu. Efektem kontroli uchylenia się od skutków nie złożenia oświadczenia spadkowego w terminie przeprowadzonej przez sąd spadku, jest rozstrzygnięcie pozytywne lub negatywne w formie postanowienia. Konsekwencją powyższego musi być odrzucenie dopuszczalności potraktowania kwestii uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku (skutków prawnych niezachowania terminu) jako przesłanki orzeczenia stwierdzającego nabycie spadku. W efekcie Sąd odrzucił też dopuszczalność stwierdzenia skuteczności oświadczenia o odrzuceniu spadku, które zostało złożone po terminie bez wcześniejszego złożenia spadkobiercą oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia tego oświadczenia w terminie a następnie zatwierdzenia tego oświadczenia lub odmowy jego zatwierdzenia przez sąd spadku.

Postanowienie sądu rodzinnego o udzieleniu matce małoletnich wnioskodawców zgody na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku uprawomocniło się 26 marca 2013r., czyli po upływie terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Wobec tego w ocenie Sądu oświadczenie złożone przez matkę małoletnich w dniu 17 kwietnia 2013r. w imieniu małoletnich dzieci P. C. i Z. K. w formie aktu notarialnego o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni było nieskuteczne jako złożone po terminie określonym art. 1015 § 1 k.c. a bez jednoczesnego zatwierdzenia go przez Sąd, czego wymaga art. 1019 § 1 k.c. stosowany per analogiam.

Jednakże ponieważ niezwłocznie po prawomocności tego orzeczenia matka małoletnich złożyła oświadczenie o przywrócenie terminu do jego złożenia, które należało zakwalifikować jako wniosek o zatwierdzenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich Sąd wniosek uwzględnił jako uzasadniony w świetle art. 1019 k.c. stosowanego per analogiam. W dniu 25 marca 2014r. na rozprawie przedstawicielka ustawowa wnioskodawców złożyła wymagane treścią art. 1019 k.c. oświadczenie. Wobec tego oświadczenie to zostało złożone w terminie określonym art. 88 § 1 k.c. w zw. z art. 1019 § 1 k.c. Jak bowiem wynika z oświadczenia przedstawicielki ustawowej uczestników została ona pouczona w dniu 17 kwietnia 2013r. przez notariusza o konieczności zatwierdzenia oświadczenia składanego po terminie przez sąd. Okoliczności tej nikt z uczestników nie kwestionował a jest spójna z pozostałymi faktami, wobec czego Sąd uznał ją za przyznaną (art. 230 k.p.c. i art. 231 k.p.c.).

W związku z powyższym Sąd orzekł, jak w punkcie pierwszym sentencji postanowienia na podstawie art. 1019 k.c. stosowanego per analogiam. W punkcie drugim tego orzeczenia Sąd odrzucił wniosek o uzasadnienie zgłoszony 17 lutego 2014r. jako przedwczesny w rozumieniu art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c. stosując per analogiam art. 328 § 1 zd. 2 k.p.c.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na zasadzie art. 520 § 1 k.p.c.

Apelację od tego orzeczenia wniosła uczestniczka postępowania (...) sp. z o.o. w zakresie pkt 1 i 3 zarzucając obrazę przepisów prawa materialnego, a to art. 1015 § 1 k.c. w związku z art. 101 § 3 k.r.o. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że podjęcie czynności zmierzających do uzyskania zezwolenia na odrzucenie w

imieniu małoletniego spadku w terminie 6 miesięcznym od chwili, gdy przedstawiciel ustawowy dowiedział się o tytule swego powołania powoduje, że termin z art. 1015 § 1 k.c. jest zachowany, a także art. 1019 § 1-3 k.c. oraz art. 84 k.c. przez jego niewłaściwą interpretację i błędne przyjęcie, że w sprawie tej zachodzi podstawa do zatwierdzenia uchylenie się przez P. C. i Z. K. od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłej U. S. w ustawowym terminie.

Na tych podstawach wniósł o zmianę punktu 1 postanowienia i oddalenie wniosku P. C. i Z. K. oraz zasądzenie od wnioskodawców na rzecz uczestniczki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję według norm przepisanych.

Wnioskodawczyni wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił wszystkie okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Poczynione ustalenia dotyczące okoliczności faktycznych mają podstawę w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, który w zakresie dokonanych ustaleń jest logiczny i wzajemnie spójny. Dokonana przez Sąd Rejonowy ocena materiału dowodowego została dokonana w granicach określonych przez art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Wnioski tego Sądu, co do faktów w sposób logiczny wynikają z treści dowodów zgromadzonych w sprawie, poddanych przez ten Sąd wnikliwej i starannej ocenie. Ustalenia te Sąd Okręgowy przyjmuje za własne.

Sąd Rejonowy prawidłowo doszedł do wniosku o skuteczności i konieczności zatwierdzenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku przez P. C. i Z. K. po spadkodawczyni U. S. z domu F. zmarłej 5 kwietnia 2012r. w J.. Konstrukcja prawna wywodów poczynionych przez Sąd Rejonowy zmierzała do zastosowania w drodze analogii art. 1019 k.c., jednakże dla Sądu Okręgowego, podstawą dla uwzględnienia wniosku było stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 listopada 2013r. (I CSK 329/13), w którym to stwierdził, że złożenie wniosku o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu małoletniego powoduje zawieszenie - na czas trwania postępowania - biegu terminu określonego w art. 1015 § 1 k.c.

Mając na względzie powyższe, należało uznać, że termin do złożenia oświadczenia z art. 1015 § 1 k.c. biegł od 5 kwietnia 2012r. Wskutek złożenia, w dniu 24 maja 2012r., przez J. C. wniosku do Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju o zezwolenie na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnuków spadkodawczyni a jej dzieci - P. C. i Z. K., nastąpiło z tym dniem zawieszenia biegu terminu z art. 1015 § 1 k.c. Sąd Rejonowy w Jastrzębiu-Zdroju w sprawie o sygn. akt III Nsm 339/12 postanowieniem z dnia 4 marca 2013r. zezwolił J. C. na dokonanie czynności prawnej w imieniu małoletnich P. C. i Z. K. polegającej na odrzuceniu spadku po zmarłej dnia 5 kwietnia 2012r. U. S. – babce małoletnich. Postanowienie to uprawomocniło się z dniem 26 marca 2013r. Z tym też dniem, bieg terminu określonego w art. 1015 § 1 k.c. zaczął biec dalej. Wobec zatem złożenia w dniu 17 kwietnia 2013r. przez J. C. w imieniu małoletnich P. C. i Z. K. oświadczenie w formie aktu notarialnego o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni, uznać należało, że zostało ono złożone w terminie określonym w art. 1015 § 1 k.c.

Mając na względzie powyższe, orzeczenie Sądu Rejonowego, wobec wywołania identycznych skutków, musiało się ostać.

Z tych też względów apelacja uczestnika postępowania podlegała oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

SSR (del.) Maryla Majewska – Lewandowska SSO Leszek Dąbek SSO Andrzej Dyrda